

ifrågasattes om inte ingripande med lagstiftning vore nödvändigt för att komma tillrätta med problemet. De svenska talarna avvisade tanken på lagstiftning på detta område. Docenten *Thornstedt* rekommenderade informerande presskonferenser hos domstolarna, och justitierådet *Gärde* talade om förtroendefullt samarbete och allmängiltiga publicitetsregler. Chefredaktören *Peterson* ifrågasatte om inte försök borde göras med en av pressen tillsatt pressombudsman i polishuset i Stockholm. Livligt meningsutbyte utspann sig mellan advokaten *Lindberg* och chefredaktören *Peterson* angående offentliggörandet av miss-tänkta och dömdas namn.

C.H.

Litteratur.

Festskrift tillägnad Birger Ekeberg den 10 augusti 1950. Utgiven av Svensk Juristtidning. Anmäld av professor *Ivar Agge*.

Bland ledande nordiska jurister har riksmarskalken Birger Ekeberg länge intagit en bemärkt plats såväl inom rättsvetenskap och lagstiftning som inom rättslivet i övrigt, där hans insatser ofta gått i det nordiska samarbetets tecken. På sin nyligen timade sjuttiårsdag fick Birger Ekeberg mottaga en ståtlig festskrift på icke mindre än 602 sidor, innehållande uppsatser från skilda rättsområden, främst civilrättens, där jubilaren varit särskilt verksam. Festskriften, som inledes med en fängslande och fint avstämd hyllningsartikel av *Harry Guldberg* och avslutas med en av *Brita Ersman* upprättad förteckning över Birger Ekebergs skrifter, skall här bliva förmål för en kort anmälan dock endast i vad gäller de kriminalvetenskapliga bidragen. Med hänsyn till jubilarens betydelsefulla insatser som ledare av den pågående revisionen av den svenska straffrättens regler om de särskilda brotten och vissa därmed sammanhängande allmänstraffrättsliga ämnen, är det ganska naturligt att de publicerade uppsatserna i stort sett röra positivrättsliga tolkningsfrågor eller spörsmål de lege ferenda på nämnda områden.

En genomgång av de kriminalvetenskapliga artiklarnas titlar kan visserligen ej göra de skilda bidragen rättvisa men giver denna tidsskrifts läsare en föreställning om de behandlade ämnena och om artiklarnas allmänna karaktär. *Ivar Agge* behandlar ett spörsmål rörande åtalspreskription, närmare bestämt frågan om utgångspunkten för preskriptionstiden, ett spörsmål som på grund av den svenska lagens knapphändiga stadganden berett vissa svårigheter, bl.a. när det gällt olika former av culpöst häleri. Uppsatsen inledes med vissa anmärkningar av mera allmän innebörd om den s.k. teleologiska metoden vid lösandet av tolkningsproblem av förevarande slag. I en intresseväckande artikel av *Johs. Andenæs* lämnas en analytisk redo-

görelse för vissa spörsmål rörande konfiskation av olovlig vinning, belyst genom en serie fall ur nyare norsk rättspraxis. Särskilt i samband med lagstiftningen om »landssvik« har konfiskationspåföljderna erhållit ökat aktualitet, och många rättsliga detaljfrågor ha därvid krävt sitt besvarande vid domstolarna. Genom sin redogörelse för dessa problem har Andenæs på ett skickligt sätt kastat ljus över åtskilliga dunkla punkter i konfiskationsreglernas allmänna konstruktion.

Ett lagtolkningsspörsmål av speciell karaktär behandlas av *Brynolf Honkasalo*, som undersöker den finska och svenska rättens ställning till s.k. processbedrägeri. Huru än må förhålla sig med äldre svensk lags tolkning torde, såsom förf. med rätta framhåller, konstruktionen i 1942 års lagstiftning av bedrägeribrottet i avseende å den s.k. mellanmannens ställning (d.v.s. den som vilseledes utan att dock själv lida förmögenhetsförlusten) omöjliggöra bedrägeristadgandets tillämpning, då domstol vilseletts på ett sådant sätt att någon lidit ekonomisk skada genom domstolens beslut eller åtgärder. Tilläggas må att andra straffbud i svensk lag giva visst skydd åt den enskilde, nämligen straffbuden bl.a. för mened, osann partsutsaga, falsk angivelse och falsk tillvitelse samt bevisförvanskning. Dessa lagbud träffa ju vissa åtgärder i rättegång, som äro nära besläktade med s.k. processlögn. Likväl är skyddet mot bedräglig processföring, särskilt i civilprocessen och i exekutiva mål, tydligtvis bristfälligt, särskilt som omfattningen av statens skadeståndsskyldighet för oriktiga myndighetsavgöranden måste betecknas både som oklar och sakligt otillfredsställande. Honkasalo ansluter sig för finsk rätts del till åsikten att processbedrägeri kan bestraffas enligt det allmänna bedrägeristadgandet, blott kausalsammanhanget mellan vilseledandet och den ekonomiska skadan kan styrkas. Likväl råder såsom förf. visar upp, osäkerhet om förutsättningarna för processbedrägeriets bestraffning.

Ett med hänsyn bl.a. till revisionen i Danmark och Sverige av straffrättens bestämmelser om statsförbrytelser aktuellt ämne upptages till diskussion av *Sture Petrén* som avhandlar högförräderi och uppror i 1948 års svenska strafflagstiftning. Förf. påvisar hurusom hithörande lagregler i ljuset av vissa politiska händelser ute i världen ej äro helt tillfyllest att bekämpa och i sin linda kväva t.ex. kupper som baseras på politiska strejker eller andra åtgärder för att öva press på de högsta statsorganen. Även spörsmål rörande motverkandet av åtgärder som undergräva den moraliska motståndskraften hos allmänheten i ockupationsfall upptages till debatt. Med all rätta betonar Petrén avslutningsvis att ej alltför stor tilltro bör sättas till straffbestämmelsers förmåga att utgöra skydd mot förräderi och uppror. ehuru det givetvis är av vikt att lagen, såvitt ske kan, giver tillräckliga medel till effektivt inskridande på ett tidigt stadium mot planerade statsförbrytelser.

En serie lagtolkningsspörsmål av stor vikt för svensk rättspraxis

dryftas av *Hans Thornstedt* i hans uppsats om begreppet »motvärn« i den svenska strafflagstiftningen. Nämnda lagterm förekommer i olika sammanhang i den svenska strafflagen, t.ex. när denna skall beskriva vissa handlingssätt, som berättiga till nödvärn och till polis-mans användande av våld vid tjänsteåtgärds genomförande eller som bestraffas såsom egenmäktigt förfarande eller s.k. våldsamt motstånd vid offentlig förrättning. Särskilt vållar förhållandet till, å ena sidan, begreppet »våld å person« och, å andra sidan, förfaranden som pläga kallas »passivt motstånd« avsevärda svårigheter. Såsom förf. närmare påvisar, ha dessa svårigheter ökats av det förhållandet, att de lagställen som beröras tillkommit vid olika tider i samband med partiella lagreformer och utifrån skilda utgångspunkter. Förf. utvecklar på ett övertygande sätt, hurusom den äldre rättspositivistiska metoden att tolka ett och samma ord på enahanda sätt i varje sammanhang där det förekommer — åtminstone i samma lagverk — måste leda till resultat, som i åtskilliga fall måste framstå som praktiskt otillfredsställande och svåra att förena med andra lagstadganden på respektive områden. Först om tolkningen frigöres från en rent filologisk metod eller — riktigare uttryckt — om denna metod modifieras av teleologiska konsiderationer vid utläggningen av varje omtvistad lokution i dess sakliga sammanhang, uppnås praktiskt tilltalande resultat. Ehuru *Thornstedts* undersökning närmast gäller ett specifikt svenskt lagtolkningsproblem, äger densamma även ett allmännare intresse, då den tillika utgör en värdefull och med logisk skärpa genomförd studie över straffrättslig tolkningsmetod. Resultat visar också de lagtekniska olägenheterna av partiella lagreformer på centrala straffrättsliga områden.

Raden av straffrättsliga uppsatser avslutas på ett förnämligt sätt av *Folke Wetters* uppsats om ärekränkning mot kollektiva enheter, ett lagproblem som angripes med särskild blick på den aktuella svenska strafflagsreformens sista skede, därvid brotten mot enskild person komma att underkastas en välbehövlig revision. Förf. reder med van hand ut de invecklade och ur lagstiftningssynpunkt vanskliga problem som det här gäller. Medan s.k. ekonomiskt förtal kan behandlas i huvudsak efter samma linjer, antingen brottet riktar sig mot enskild person eller en kollektiv enhet, uppkomma i övriga fall åtskilliga svårigheter, särskilt om man vill bevara den rätt till fri och offentlig kritik i samhällseliga angelägenheter som i längden bäst tjänar utvecklingen. Även om denna kritikrätt tillvaratages genom en begränsning av straffskyddet för de kollektiva enheterna så att detta ej riktar sig mot sanna påståenden, kvarstår likväl frågan om formen för kritiken skall anses straffrättsligt irrelevant eller om straffskydd bör beredas de kollektiva enheterna mot förolämpande yttranden och nedsättande formuleringar vid de sanna påståendernas framställande. Ett annat spørsmål i detta sammanhang är också huruvida osanna yttranden som fällt på grund av vårdslöshet böra bestraffas. Förf.

utvecklar med väl avvägda motiveringar sin ståndpunkt till dessa ömtåliga frågor.

Det vore frestande att här nämna åtskilliga andra av de värdefulla bidrag som influerit i festskriften, särskilt dem som avhandla mera allmänna rättsteoretiska problem. Det må emellertid vara tillräckligt att framhålla, att den imponerande och innehållsrika volymen säkerligen har åtskilligt att bjuda de flesta nordiska jurister vilket speciellt fack de än representera.

Ivar Agge.

Karl O. Christiansen: Mandlige landssvigere i Danmark under besættelsen. Udg. af Direktoratet for Fængselsvæsenet. I komm. hos G. E. C. Gad, Kbhvn. 1950. 174 s. Anmeldt af lektor i kriminologi ved Århus universitet *Erik Christensen*.

I sin i 1946 udgivne bog »Om Psykopather« refererer Reiter et foredrag, som Max Schmidt i begyndelsen af samme år holdt i Studenterforeningen. Foredragsholderen, der på dette tidspunkt havde forestået undersøgelsen af 17—1800 landssvigere, meddelte her en foreløbig oversigt over resultaterne, der viste, at omkring halvdelen af hele materialet frembød psykiske abnormiteter: intelligensdefekter og psykopatier repræsenterende hele det schneiderske register med tyngdepunkt i de følelseskolde, de ambitiøse og de fanatiske typer. Reiter finder i disse resultater støtte for en sammesteds udviklet teori om psykopaternes højkonjunktur i historiens uroperioder og udtaler sin forventning om, at den endelige undersøgelse yderligere vil understøtte denne tese med »sikre tørre tal«.

I den foreliggende af Direktoratet for Fængselsvæsenet udgivne, af universitetslektor, mag. art. Karl O. Christiansen udarbejdede redegørelse for 5.107 mandlige landssvigere, hvis forhold er undersøgt på grundlag af sagsakter og i 2.915 tilfælde tillige ved kortvarige interviews, giver de tørre sikre tal imidlertid et ganske andet billede af den gennemsnitlige landssviger, der synes at have mere tilfælles med den almindelige landskamptilskuer end med Lombrosos forbrydermenneske. Efter at have konstateret, at der i dette materiale kun i ganske få tilfælde har kunnet påvises psykisk abnormitet, udtales »at den landssvigermentalitet, som den populære opfattelse forestillede sig — især i den første tid efter befrielsen — bortset fra enkelte tilfælde kun eksisterer i fantasiens verden«, — et resultat, der ganske svarer til det indtryk, der har fæstnet sig hos den, der gennem et par år har haft lejlighed til at følge disse mennesker både under afsoningen og i tiden derefter.

Da fængselsvæsenet ved kapitulationen skulle skabe afsoningsmuligheder for de mange, der efter forræderilovens første udgave alle måtte forventes at ville komme til at afsone meget langvarige straffe, var det på baggrund af de senere års udvikling naturligt at

gøre et forsøg på at sortere de dømte, således at de indenfor de praktiske mulighedsrammer, i begyndelsen meget beskedne rammer, kunne undergives en efter deres kriminalitet, deres individuelle og sociale forudsætninger afpasset behandling. Med det formål at tilvejebringe det for en sådan klassificering nødvendige grundlag oprettedes et særligt kontor — indrulleringskontoret — der underlagdes fængselsvæsenets psykiatriske konsulent, overlæge Stürup, og hvis daglige ledelse overdroges magister Christiansen. Det var samtidig tanken, at kontorets materiale, der således oprindeligt forventedes at komme til at omfatte alle pådømte forhold, skulle danne grundlaget for en videnskabelig behandling af landssvigerkriminalitetens problemer.

Praktiske forhold gjorde det imidlertid nødvendigt efter et årstid at opgive dette kontor, der med dets begrænsede kvalificerede personale ikke var i stand til med den nødvendige hurtighed at gennemgå den overvældende mængde akter, der daglig strømmede ind til fængselsdirektoratet, og grundlaget for den videnskabelige behandling blev følgelig begrænset til det materiale, der var behandlet ved kontorets nedlæggelse. 90 % af de undersøgte tilfælde er således pådømt i løbet af det første år efter kapitulationen, inden revisionsloven af 29. juni 1946 trådte i kraft, og under 1 % er dømt efter udgangen af 1946. Dette har dels præget den kriminografiske behandling af længden af de idømte straffe, således at de anførte tal må ses i lyset af den senere revision, men navnlig har denne begrænsning i materialet medført, at dette ikke kan betragtes som repræsentativt for den farlige og grove landssvigerkriminalitet, der først senere kom til påkendelse, hvorimod materialet synes at være særdeles repræsentativt for den talmæssigt betydningsfulde gruppe af mindre farlige landssvigere. Det er herefter stadig et åbent spørgsmål, om der hos de groveste landssvigere kan påvises karakteristika, hvorved de signifikant afviger fra de mindre farlige kolleger.

Det således begrænsede materiale gøres først til genstand for en kriminografisk behandling, hvor der redegøres for lovovertrædelsernes beskaffenhed, tidspunktet for begåelsen, pådømmelsestidspunkt, de idømte straffes størrelse m.v.. Disse forhold belyses dels for hele materialet, dels for 9 dominansgrupper: inden- og udenlandske vagtmænd, soldater, zeitfreiwillige, medlemmer af Schalburg-, Hipo- og tyske politikorps, ledere og angivere, en opdeling, der slutter sig nær til den legale beskrivelse af gerningsindholdene. På baggrund af den senere revision af de idømte straffe har det ikke kunnet undgås, at en del af de opstillede tabeller over domfældelser efter retskredse, afgørelserne ved de forskellige instanser, fremhævelse af formildende omstændigheder, forekommer at være mindre oplysende om landssvigerkriminaliteten end om den vaklen, der måtte præge strafudmålingen under retsopgørets indledende faser.

Dernæst undergives materialet både i dets helhed og for dominansgrupperne en sociologisk behandling, og man søger at efterspore mo-

tiverne. Der kan ikke her i detaljer redegøres for eller tages stilling til de undersøgte faktorerers betydning, men kun antydes nogle hovedpunkter.

Risikoen for at blive straffet for landssvig var væsentlig større i hovedstaden end i provinsbyerne og her adskillige gange større end på landet. Blandt landssvigerne forekommer særlig mange tilflyttere til byerne, hovedparten stammer fra den lavere mellemklasse og er opvokset under gunstigere kår end de ordinære kriminelle. De erhvervsmæssigt ustabile løb en særlig risiko, og arbejdsløshed og civilt arbejde for tyskerne har spillet en betydelig rolle som forudsætning for kriminaliteten. Selvom 16 % af det samlede materiale tidligere har været idømt frihedsstraf, og dette formentlig er noget mere end i tilsvarende befolkningsgrupper, tages der med rette afstand fra den en overgang ret udbredte opfattelse, hvorefter landssvigerne væsentligst rekrutteredes blandt tidligere straffede.

Undersøgelsen af dominansgrupperne viser både i forhold til det samlede materiale og indbyrdes typiske forskelle, og materialet belyses med kortvarige referater af standardtilfælde.

Vagtmandstjeneste må ses på baggrund af denne gruppes sociale og økonomiske handicap. For vagtmændene i udlandet (OT), der sammen med angiverne står som de socialt uheldigst stillede af alle grupperne, har tillige eventyrlyst spillet en væsentlig rolle, og man finder her særlig mange tidligere straffede. Soldaterne afviger ikke væsentligt fra materialet som helhed, og den overlødhedsfølelse, man under afsoningen undertiden kunne finde blandt frontkæmperne, synes mindre reelt begrundet; selvom den politiske indstilling her rangerer højest blandt motivfaktorerne, findes der også her mange, for hvem eventyrlyst, flugt fra vanskeligheder eller erhvervsmæssige hensyn har været af væsentlig betydning. De nordslesvigske zeitfreiwillige har som gruppe i det hele været gunstigst stillet, og dens kriminalitet forklares ved dens nationale og politiske stilling. Medlemmerne af de forskellige korps synes stort set at svare til materialet som helhed, og også her synes økonomiske faktorer at have været særlig motiverende; for hipokorpsets vedkommende gøres opmærksom på, at materialet for denne gruppe ikke omfatter de færreste forbrydere inden for korpset. Som gruppe hører angiverne til de ringest udrustede landssviger og tidligere kriminalitet er ret udbredt. Judastypen, der sælger informationer kontant, er undtagelsen; hvor økonomiske forhold overhovedet har kunnet tillægges betydning har de oftest virket indirekte. Angiverne er som gruppe i det hele meget inhomogen, og en virkelig forståelse af de komplicerede psykologiske faktorer, der ligger bag denne kriminalitet, forudsætter en indgående analyse, som har ligget uden for den foreliggende redegørelses opgave.

Forfatterens kommentarer til de fundne tal er forsigtige og velovervejede; hvor materialet af den ene eller anden grund er mindre repræsentativt, gøres omhyggeligt opmærksom herpå, og man sporer i

det hele en værdifuld tilbøjelighed til at lade tallene tale og undgå tvivlsomme generaliseringer og vurderinger.

I forordet gør fængselsdirektør Tetens og overlæge Stürup opmærksom på, at en speciel videnskabelig behandling af stoffet er udskudt og først vil blive taget op i senere arbejder, ligesom der bebudes mere dybtgående detailstudier fra psykologisk og psykiatrisk hold. Det vil derfor på det foreliggende oversigtsprægede grundlag være rimeligt at afstå fra en mere indgående diskussion af de punkter i materialet, der indbyder hertil. Her skal blot anføres, at en af Aude-Hansen m.fl. på Møgelkær foretaget undersøgelse af 1000 unge landssvigere — en undersøgelse, der tillige vil omfatte de pågældendes forhold i tiden efter løsladelsen — viser, at ca. 45 pct. af de yngste landssvigere stammer fra hjem, der henset til forældrenes sociale stilling, børnetallet m.m. er af en standard, der nærmest svarer til, hvad der i den foreliggende undersøgelse betegnes som underklasse — et resultat, der yderligere understreger landssvigerkriminalitetens sociale baggrund.

Christiansens bog vil danne det nødvendige og værdifulde grundlag for yderligere undersøgelse af det stadig aktuelle landssvigerproblem, og man må være fængselsvæsenets ledelse taknemmelig for de muligheder, der her er givet for en eksakt undersøgelse af et betydeligt materiale. Det er at håbe, at mulige skuffelser i forbindelse med den mere praktiske side af indrulleringskontorets arbejde ikke vil hindre fængselsdirektoratet i at tage initiativet til en tilsvarende undersøgelse af den ordinære kriminalitet.

Erik Christensen.

Alvar Nelson: Rätt och ära, Studier i svensk straffrätt. Akademisk afhandling. Lundequistska bokhandeln. Uppsala 1950. 438 sider. — Ann. af professor, dr. jur. *Louis le Maire.*

Når anmelderen af en strafferetlig afhandling ikke er forfatterens landsmand, vil der nemt kunne opstå en vis skævhed i kritiken, idet man naturligvis vanskeligt som udenforstående kan have de nødvendige forudsætninger for en bedømmelse af problemernes rækkevidde. Under vurderingen af en akademisk afhandling som *Alvar Nelson's* betydningsfulde studie over »Rätt och ära« føler man vel i særlig grad dette, fordi man her vil blive konfronteret med historiske subtiliteter, der for os andre kan synes upåkrævede, men som måske netop i forfatterens fædreland er noget væsentligt, hvortil der må tages stilling. Det er uden videre givet, at lovfortolkeren i Sverige vil føle sig stillet overfor andre opgaver end dem, der naturligt melder sig for en dansk kriminalist, der overalt kan arbejde med en moderne lovtekst. Mangt og meget vil jeg derfor i det følgende lade ligge, således at jeg fortrinsvis fremdrager de momenter, der tør antages at være af almen interesse. Afhandlingen, der smukt følger

sig ind i den række af monografier, vi i disse år modtager fra Sverige, er dog så alsidig og dybtgående, at der er nok endda.

Efter en lovhistorisk redegørelse, der indgående klarlægger bestemmelseernes tilblivelseshistorie, og som åbenbart herved fremdrager synspunkter, der ikke hidtil har været påagtede, går forfatteren over til en retssystematisk fremstilling og kommer derved ind på almene principper af grundlæggende betydning. Indledningsvis behandler han således retsstridighedslæren, der — om man overhovedet bør tillægge den nogen vægt indenfor strafferetten — netop indenfor ærekrænkelsernes område har særlige muligheder for at gøre sig gældende.

Redegørelsen for retsstridighedslæren deler sig i en fremstilling af den materielle retsstridighedslære, der i retsstridighedens begreb har villet indlægge noget af den positive lovgivning uafhængigt, og en fremstilling af den formelle retsstridighedslære, for hvilken retsstridigheden er et spørgsmål om lovfortolkning, i sig sammenfattende de reservationer, der må tages ved tolkningen af gældende lovgivning. Med megen anskuelighed påpeger forfatteren, hvorledes grænsen mellem disse modstående principper efterhånden udviskes, fordi den materielle lære må tage skyldigt hensyn til det indenfor strafferetten dominerende legalitetsprincip, der akcentuerer de positive lovbuds betydning, medens den formelle lære for sit vedkommende må erkende tilstedeværelsen af interessekollisioner, hvorved lovgiveren ikke udtømmende kan antages at have gjort op, og derfor føres i retning af en friere lovfortolkning. Forfatteren erkender dog, at de to synspunkter ikke fuldt ud lader sig identificere, idet den materielle retsstridighedslære ud fra en rent filosofisk synsvinkel må bevare sit særpræg derved, at den postulerer et af sanktionerne uafhængigt retsstridighedsbegreb. Forsøget på at frigøre retsstridigheden fra sanktionerne er imidlertid efter forfatterens overbevisning dømt til at mislykkes, og han vil derfor i retsstridigheden kun se et terminologisk hjælpebegreb, der endda med fordel lader sig omforme til en mere uddifferentieret problemstilling angående de i betragtning kommende reservationer. Under en eller anden form vil spørgsmålet dog altså altid dukke op.

Sammenholder man forfatterens betragtninger med de af Agge,¹⁾ Andenæs²⁾ og Hurwitz³⁾ i nyeste tid givne fremstillinger, vil man se, at afhandlingen ikke på disse punkter bringer afgørende nyt; det er imidlertid fortjenstfuldt, at forfatteren også indenfor ærekrænkelsernes område forfægter sådanne synspunkter med så megen styrke, og hans fremstilling vidner om en selvstændig stillingtagen til pro-

¹⁾ Den svenska straffrättens allmänna del i huvuddrag, 2. hefte (1948) p. 178—95.

²⁾ Straffbar unnlåtelse (1942) p. 170—220.

³⁾ Den danske kriminalret, alm. del, 1. hefte (1950) p. 9—13.

blemer, der er blevet mørklagt gennem adskillige forgængeres grublerier.

Efter den mere alment orienterende indledning gives en fremstilling af ærekrænkelsernes objektive og subjektive rekvisit, hvorefter der afsluttes med nogle principielle betragtninger. Nu får man fast grund under fødderne, og der foreligger her et stof, som det er udbytterigt at stifte bekendtskab med. Gennemgangen af ærekrænkelsernes objektive rekvisit er en skarpsindig analyse af regler, der i deres indbyrdes sammenspil er overordentligt komplicerede. Svensk ret står, som det vil vides, på det standpunkt, at sandhedsbevis ikke tillades ført, medmindre det ligefrem kan lykkes injurianten at få den injurierede dømt for det påsigtede forhold. Denne begrænsede adgang til sandhedsbevis refererer sig altså til den form for *förtal*, der har karakteren af beskyldninger for strafbart forhold (16:7 SL).

Det må her indskydes, at sondringen mellem *förtal* og *förolämpning* vel i visse henseender svarer til dansk rets sondring mellem sigtelse og ringcagtsytringer. Dog er kongruensen ingenlunde fuldstændig, hvilket tydeligt ses af et tilfælde (NJA 1905 p. 452), anført p. 126, hvor en kvinde, der til andre personer havde opgivet, at hun havde hørt om en person, at han var anholdt for forsøg på voldtægt, ikke straffedes for *förtal*, men for *förolämpning*. Når *förtal* ikke stueredes, var det fordi udtalelsen alene fandtes at referere sig til et objektivt faktum, anholdelsen, og ikke skønnedes at rumme nogen selvstændig beskyldning, jfr. også det af forfatteren p. 157 anførte. Når forholdet kunne betragtes som *förolämpning*, må det være, fordi denne forbrydelse i virkeligheden er en samlegruppe for de ærekrænkelser, der ikke har karakteren af *förtal*. Forfatteren når da også (p. 210) til det resultat, at *förolämpning* er den primære forbrydelsestype, hvorfra *förtal* er udskilt som et kvalificeret tilfælde.

Har man gjort sig skyldig i *förtal* med hensyn til strafbart forhold, får man en chance for at rehabilitere sig, idet injuriersagen udsættes, indtil en eventuel straffesag angående det påsigtede forhold har kunnet færdigbehandles. Det fremgår iøvrigt af de citerede domme, at det her drejer sig om en kompliceret rettergang, idet injuriantens iværksættelse af sådan straffesag regelmæssigt vil udløse en »rekonventionsvis« anmeldelse fra den injurieredes side for falsk anklage. Problemet er nu, om det principielt må antages, at den omhandlede form for *förtal* alene er strafbar, når sigtelsen er usand, hvilket — uanset sandhedsbevisets restriktion — skulle kunne vise sig derved, at sigtelsen blev straffri, såfremt den sigtede erkendte dens rigtighed, eller såfremt denne rigtighed for retten fremtræder som notorisk. Erkendes sigtelsens rigtighed, antages den ikke at være strafbar; men denne antagelse grundnes på den særlige betragtning, at der i så fald overhovedet ikke foreligger en egentlig »beskyldning«. Men lovreglens formulering kan i det hele støtte antagelsen af, at den strafbare sigtelse må forudsættes at være usand, idet der anven-

des udtryk som *beljugar* og *pådiktar*. Heroverfor har det imidlertid været anført, at den begrænsede mulighed for at dokumentere sigtelsens sandhed overhovedet ikke i sig indebærer nogen særlig adkomst til at føre sandhedsbevis, idet borgernes ret til at anmelde begåede forbrydelser er en selvfølge, der i den foreliggende sammenhæng kun *ex tuto* er fremdraget. Beskyldningens usandhed skulle herefter ikke indgå i forbrydelsens gerningsindhold, når det særlige undtagelsestilfælde, at den injurierede domfældes for det påsigtede forhold, ikke foreligger. Noget andet er, at det muligt tør antages, at tro på sigtelsens bevislighed gennem domfældelse vil medføre straffrihed af subjektive grunde. Retspraksis kunne synes at afgive en vis støtte for en sådan antagelse, men forfatteren påviser (p. 145), at kun en enkelt af de påberåbte højesteretsdomme er relevant i så henseende, og at denne dom alene kan godtgøre, at man ikke direkte har villet tage afstand fra teoriens anskuelser, uden at man derfor ligefrem kan siges at have akcepteret disse.

Det er lærerigt at stifte bekendtskab med de vanskeligheder, man således kæmper med i en retsforfatning, hvor sandhedsbevis ikke tilstedes ført, og man må uundgåeligt danne sig det indtryk, at sandhedsbevisets udelukkelse efter omstændighederne vil føre til uantagelige resultater.

Set ud fra et dansk synspunkt kan analysen af den specielle form for *förtal*, der refererer sig til strafbare lovovertrædelser (16:7 SL) ikke blive så interessant som udlægningen af begrebets anden fremtrædelsesform, de øvrige handlinger, der berører personens ære og borgerlige anseelse (16: SL). Her opstår spørgsmålet om, hvorvidt ærekrænkelsen, således som hos os antaget,⁴⁾ er en retlig korrelatforbrydelse, således at det er tilstrækkeligt, om udtalelsen ud fra en almindelig opfattelse er egnet til at krænke æren. Den overvejende antagelse indenfor svensk teori går i retning af, at dette spørgsmål må besvares bekræftende, medens forfatteren for sit vedkommende er tilbøjelig til at gå ind for en mere vidtstrakt hensyntagen til de konkrete omstændigheder. Navnlig forekommer det ham givet, at der må tages hensyn til den injurieredes særlige forhold. Lidt uklart er derimod hans stillingtagen til spørgsmålet om, hvorvidt den specielle opfattelse indenfor den kreds, hvortil udtalelsen fremsættes, skal tages i betragtning. Det er ved en højesteretsdom (NJA 1934 p. 7), anført p. 169, antaget, at 16:8 SL var anvendelig i et tilfælde, hvor en person indrykkede en fødselsannonce i en avis 5 dage efter, at vedkommende ægtepar havde annonceret deres indgåelse af ægteskab; situationen var her tilspidset derved, at kun den snævre kreds, der var bekendt med forholdets nærmere omstændigheder, kunne indlægge noget odiøst deri, jfr. det hermed beslægtede problem i dansk praksis vedrørende fredskrænkelser (navnlig U.f.R. 1893 p.

⁴⁾ *Krabbe*: Borgerlig straffelov (1947) p. 615.

285, *Krabbe* l.c. p. 602). Forfatterens kommentarer til dommen (p. 171) er tilsyneladende ikke i fuld overensstemmelse med hans principielle betragtninger (p. 168).

Oplysende er det også at sammenholde en svensk højesteretsdom (NJA 1913 p. 605), anført p. 171, angående bekyldninger mod medlemmer af en afholdsforening for at have brudt deres afholdsløfte med en tilsvarende dansk dom (U.f.R. 1906 p. 7, *Krabbe* p. 621). Det havde måske været illustrerende, om forfatteren i højere grad havde draget sådanne paralleler. Eksempelvis kan i denne forbindelse også nævnes, at man i svensk ret opererer med den særlige regel, at *förtal* skal rettes til udenforstående, kfr. dog et enkelt særtilfælde (NJA 1921 p. 100), anført p. 150. Sådanne sammenstillinger er imidlertid delvis foretaget af andre, og forfatteren har derfor ladet det ligge (p. 398).

Förolämpning (16:9 SL) kommer, som nævnt, til at omfatte en ret vid gruppe af ærefornærmelser. Forfatteren antager således (p. 208), at denne bestemmelse kan komme til anvendelse i tilfælde, hvor strafbare forhold fremdrages på et tidspunkt, hvor de pågældende burde være beskyttede derimod, altså svarende til den i dansk strfl. § 271, stk. 2, omhandlede situation.

I et særligt afsnit gennemgår forfatteren en række spørgsmål, der er fælles for alle ærekrænkelser. Han kommer herved (p. 134) ind på spørgsmålet om de kollektive enheders beskyttelse i den omhandlede henseende. Forfatteren frigør sig her for den doktrinære opfattelse og lægger med føje hovedvægten på en konkret bedømmelse af de respektive organisationstypers krav på sådan beskyttelse; for de offentlige myndigheders vedkommende er han med rette (p. 298) betænkelig ved en for vidtdreven hensyntagen. Med hele dette spørgsmål er der iøvrigt nu på meget udtømmende måde gjort op af *Wetter* i festskriftet til *Ekeberg* (p. 555 ff.). Udbyttegivende er dog navnlig forfatterens gennemgang af de i betragtning kommende interessekollisioner, der analyseres ud fra varierende synspunkter. Her skal blot anføres, at praksis i disse situationer har tilsidesat forbudet mod sandhedsbevis, idet ytringsfriheden ikke uden videre antages at kunne legitimere usandfærdige udtalelser; i tilknytning hertil mener forfatteren (p. 375), at straffrihed af subjektive grunde bør indtræde i kollisionstilfælde, når injurianten har været i god tro med hensyn til beskyldningens sandhed (putative interessekollisioner).

Adskilligt i afhandlingen er kun af interesse for svenske læsere, anderledes kan det ikke være; meget har imidlertid bud til en videre kreds. Det arbejde, *Alvar Nelson* her har udført, må vække beundring. Man kan lykønske både ham og hans fag dertil. Et uhyre stort og uhyre vanskeligt stof er kulegravet af en forfatter, der ikke har næret nogen ængstelse for at give sig i kast med problemerne. Disse problemer vil fortsat beskæftige både teori og praksis, og til *Nelson's*

fortrinlig afhandling vil man i fremtiden ofte vende tilbage. Det er ikke det sidste ord, der her er sagt; men det er ord, der har vægt; det er et arbejde af kvalitet.

Louis le Maire.

Samhällets åtgärder mot lagöverträdare. Redigerad av förste byråsekreteraren *Stig Hiljding*. Med förord av statsrådet *Herman Zetterberg*, Samhällsförbundet, Stockholm 1949. XI + 206 sidor. — Anm. av Hovrättsfiskalen *Carl Holmberg*.

I syfte att bereda företrädesvis nämndemännen vid domstolarna tillgång till en översikt över de förutsättningar och former, under vilka ingripanden ske mot lagöverträdare enligt gällande svensk rätt, har här samlats artiklar från ett flertal författare såsom experter å olika delar av ämnesområdet. I fristående uppsatser behandlas sålunda strafflagstiftningen samt straff och andra påföljder för brott av professor *Ivar Agge*, förundersökning angående brott av kriminalkommisarien *Viktor Hagelberg*, förberedandet och utförandet av åtalet av stadsfiskalen *Werner Ryhninger*, den misstänkte och hans försvar av advokaten *Ragnar Gottfarb*, kriminalstatistiken av förste amanuensen *Sten Högberg*, kriminalvård av assistenten *Gunnar Marnell*, alkoholistlagstiftningen av byråchefen *August Åman*, den psykiatriska sjukvården och de socialt missanpassade av docenten *Gunnar Lundquist*, ungdomsvårdsskolorna av byråchefen *Torsten Eriksson*, samhällets barnavård som förebyggande faktor av byråchefen *Göta Rosén* och barnavårdslagens bestämmelser om övervakning och tillsyn samt omhändertagande för skyddsuffostran av inspektören *Erik Kinell*.

Behov av lättillgänglig orientering angående alla de bestämmelser som rör detta område torde ha gjort sig gällande även utanför den krets handboken närmast vänder sig till. Man får därför vara redaktören tacksam för att han sammanställt boken. Det är givet att ändamålet med densamma gjort att någon fullständig redogörelse inte kunnat lämnas. Bidragen ha emellertid valts så att man erhåller en överskådlig bild av det boken enligt titeln skall behandla. En sammanfattande redogörelse för de påföljder som kan komma till användning mot lagbrytare ges av Agge. Vid sidan av framställningen om vad gällande rätt stadgar lämnas synpunkter och erfarenheter av praktikens män. I sin uppsats framför Hagelberg bl. a. flera synpunkter om hur förhör skall ledas. Av Marnell redogöres för iakttagelser angående kriminalvård i anstalt och i frihet.

En del avsnitt har behandlats mera kortfattat än andra. Den med nödvändighet sammanträngda framställningen har dock tyvärr lett till att en del påståenden blivit alltför onyanserade, vilket kan föranleda missuppfattning om vad som är gällande rätt. Detta är särskilt fallet med redogörelser för vissa processuella bestämmelser. Man kan i någon detalj också finna ett direkt fel. De snabba förändringarna inom detta område av samhällsverksamheten har redan på den relativt korta tid som gått sedan boken utkom gjort en del uppgifter föråldrade, så t. ex. i fråga om anstalter för ungdomsfängelseklientelet och beträffande utskrivningsproceduren från sinnessjukhusen, där man

nu på försök inrättat lokala utskrivningsnämnder vid några sjukhus. Även om bokens användbarhet därigenom i någon mån minskas, kvarstår dock huvudintrycket av en god orientering om hithörande frågor.

Handboken torde kunna vara av intresse även för andra än svenska läsare. Här ges möjlighet att översiktligt erhålla en bild av svensk rätt å ifrågavarande område. Man får emellertid ha klart för sig att det endast är huvuddragen i systemet; för något djupare studium fordras andra källor.

Carl Holmberg.

Johs. Andenæs, Johan B. Hygen, Gabriel Langfeldt: Forbrytelse og straff. J. W. Cappelens Forlag, Oslo 1950. 80 sider. — Anm. af høyesterettsadvokat Erik M. Martens.

På Cappelens Forlag, Oslo, er utkommet »Forbrytelse og straff« som et ledd i serien »Den norske Kriminalistforenings publikasjoner«. Boken som inneholder 6 foredrag holdt i Norsk Rikskringkasting i serien »Universitetets radioforedrag« er på 80 sider. 4 av foredragene er holdt av prof. dr. jur. Johs. Andenæs og de to andre av prof. dr. med. Langfeldt og dosent Johan B. Hygen.

Professor Andenæs foretar i sitt første foredrag en sammenlikning av kriminaliteten i Norge og i andre land. Statistikk er ikke den morsomste lesning i alminnelighet, men professoren har en evne til å gjøre stoffet levende, så selv kjedelige tall blir interessant og morsom lesning. Interessant er opplysningene om drapskriminaliteten i de forskjellige land. Best an ligger Storbritania og De skandinaviske land, — med unntak av Finland. Deretter kommer Mellom-Europa, og nederst Sydøst-Europa. —

I sitt annet foredrag undersøker prof. Andenæs årsakene til forbryterondet. Dette er et gammelt problem som opprinnelig ble reist i slutten av forrige århundre av antropologen Lombroso. Er årsaken anlegg (arvelig) eller miljø? Svaret er, sier professoren, begge deler. Som regel vil dårlig anlegg og dårlig miljø følges.

I sitt tredje foredrag behandler prof. Andenæs straffens formål. Straffen er et *sosialt forsvar*. Samfunnet må beskytte seg mot at forbryteren forgår seg påny og mot at hans dårlige eksempel smitter på andre. Professoren er inne på et spørsmål som jeg som praktiserende strafferettsjurist anser å være av den største betydning, nemlig domstolens utmåling av straff. Ser man på en vancforbryters strafferegister viser dette gjerne en jevn og sikker stigning i straffene: 30 — 45 — 60 — 90 dager og så oppover. Erfaring viser at »klattedommer« sjelden hjelper. La den unge få både en og to ganger påtaleunntatelse og gjerne deretter betinget dom. Hjelper fremdeles ikke dette får domstolene slå til. Mannen har fått sine sjanser, samfunnet må nå beskytte seg samtidig som der er mulighet for at en følbar reaksjon bringer forbryteren til en nærmere ettertanke.

I sitt fjerde og siste foredrag taler professor Andenæs om straff og sikringsmidler. Teoretisk er der jo stor forskjell på sikring og straff.

Og det burde også være det i praksis. Slik er det imidlertid desverre ikke i Norge når det gjelder forvaring. Av mangel på anstalt må forvaringsfangene her i stor utstrekning holdes i fengsel. Og dette gjelder også sikringsfangene. Vi må desverre innrømme at vi her i Norge står langt tilbake for våre naboland, Danmark og Sverige når det gjelder behandlingen av psykopater og vi får bare håpe at Norge i nær fremtid vil komme opp på noenlunde høyde med våre naboland når det gjelder et så viktig spørsmål som dette.

Professor Langfeldt behandler i sitt foredrag forbryterens abnorme sjelstilstander. I likhet med professor Andenæs beklager han sterkt mangelen på psykopatanstalt i Norge og kritiserer berettiget våre myndigheter for her å ha forsømt sine forpliktelser. Langfeldt slår til lyd for åndssvake-, sinnsykdoms- og psykopatforsorg som forebyggende foranstaltninger, samt psykopatanstalter for de kriminelle og sjelelig svekkede. Han slutter sitt foredrag med en sterk appell til våre myndigheter om å ofre betydelige summer på dette felt som han anser for den sikreste vei til forebyggelse av kriminalitet.

Dosent Hygen gir i sitt foredrag en interessant redegørelse for kirkenes syn på forbrytelsen og straffen. Han viser hvorledes den middelalderske kirke har en utstrakt dømsmyndighet og at det var Luther som drev igjennom at det var den verdslige myndighets oppgave å opprettholde samfunnsordnen mens kirkens oppgave var evangeliets forkynnelse. Hygens foredrag er preget av sterk menneskelighet — fordragelighet — i synet på forbryteren, samtidig som han med styrke pointerer kirkens fordømmelse av den åpenbare forbrytelse. Men han advarer mot å la hat eller hevnlust påvirke behandling av forbryteren.

Det er utrolig hvor meget som kan bli sagt i en liten publikasjon på 80 sider. De 6 foredrag supplerer hverandre på en fortreffelig måte og gir et tverrsnitt gjennom dagens alvorlige forbryterproblem sett med juristens, teologens og medisinerens øyner.

Erik M. Martens.

Otto Wendel och Arne Svensson: Handbok i brottsplatsundersökning. Stockholm 1949. 492 sid. Anm. av överdirektör Harry Söderman.

Den skandinaviska litteraturen på hithörande område är icke omfattande. Utöver den nu redan föråldrade »Handbok i kriminalteknik» som anmälares år 1930 utgav tillsammans med nuvarande polismästaren Ernst Fontell, har endast funnits ett antal mindre monografier samt en del i allmänhet ganska elementära verk, avsedda som underlag för studier i polisskolorna. Det kan genast utsägas att föreliggande arbete fyller ett verkligt behov.

Brottsplatsundersökningarna äro en essentiellt praktisk sak, där föregående erfarenhet dessutom spelar en mycket stor roll. Den gode brottsplatsundersökaren måste inte bara vara i besittning av konstruktiv fantasi utan även av en god kännedom om hur de av honom upp-

samlade spåren kunne kriminaltekniskt utnyttjas. Men dessutom måste han vara i besittning av ett gott omdöme och förmåga att väga olika omständigheter mot varandra, sätta dem i ett kausalsammanhang samt kunna avgöra deras relevans. Det går säkerligen icke att studera sig till allt detta, om icke vissa personliga förutsättningar finnas. Härpå erbjuder polisverksamheten dagligen exempel. Men värdet av en systematisk och praktiskt lagd handbok kan i detta sammanhang icke underskattas, och det är just vad de båda förf. åstadkommit.

På nära 500 sidor och med ett utmärkt illustrationsmaterial samt, icke minst viktigt, med ett utförligt sakregister och dito bibliografi hava de båda förf. givit ett gott tvärsnitt av brottsplatsundersökningens olika faser. Man kanske ibland skulle önskat något mera stringens och en mera koncentrerad framställning, och det kan naturligtvis diskuteras huruvida polismannen på fältet kan hava någon nytta av t. ex. de utförliga kalibertabellerna för skjutvapen. Å andra sidan har verket så många förtjänster, att sådana diskutabla detaljer te sig skäligen obetydliga.

Som sig bör är nära hälften av boken ägnad spårläran. Alla de erfarenheter som under årens lopp framkommit vid statens kriminaltekniska anstalt hava härvid utnyttjats, och vid varje spårart givas exempel både från Sverige och utlandet över den roll som yederbörande spår spelat vid uppklarandet av olika brottmålsaffärer. Ävenledes undersökning av mord ägnas en noggrann skildring, med särskild hänsyn lagd till den sk. yttre besiktningen av liket och dess närmaste omgivning, en uppgift som ju i allmänhet i första hand faller på polismannens lott. Den viktiga bedömningen av skillnaden mellan mord och självmord har också ägnats en ingående framställning. Det är värt att lägga på minnet vad förf. här säga, nämligen att den som i förstone bedömt ett självmord som mord i varje fall inte gjort något fel, även om en större undersökning än nödvändigt på grund härav igångsatts. Om ett mord däremot bedömts som självmord, är undersökningen misslyckad.

Undersökning av inbrott ägnas även en tämligen fyllig framställning. Här skulle man ha önskat sig en kortfattad beskrivning över kassaskåps konstruktion, ty sådan kännedom måste annars förutsättas hos läsaren för att han skall förstå framställningen.

Ett betydande utrymme, omkring 50 sidor, är ägnat åt identifiering av okända döda. Sådant arbete ankommer ju i allmänhet på polisen att utföra, och den väl dokumenterade framställningen synes fylla ett behov.

Med avsikt hava förf. undvikit att behandla brandundersökningen, väl emedan det skulle hava tagit alltför stort utrymme i anspråk. Just på detta område föreligger förövrigt en del monografier, varför behovet av ny litteratur här icke varit så stort.

Som en sammanfattning kan sägas att Wendels och Svenssons handbok utgör ett värdefullt tillskott till den skandinaviska litteraturen på området och säkerligen kommer att vinna stor spridning bland intressenter.

H. Söderman.

Retslægerådets årsberetning for 1947. Hagerups forlag. København 1950. 272 sider.

Der har i 1947, for hvilket år der nu af retslægerrådet er afgivet beretning, været forelagt rådet over 4000 sager. Da beretningen kun har medtaget 45 sager, bliver det altså et såre beskedent udsnit, man her stifter bekendtskab med. Rådet indtager imidlertid det standpunkt, at et fyldigt referat af et fåtal af tilfælde er at foretrække for en summarisk redegørelse for et mere omfattende materiale; for betydningsfulde straffesager bliver beretningerne herved et vigtigt supplement til domssamlingerne.

Den seneste årsberetning er ikke i fremtrædende grad præget af opgøret med landssvigerne, men et par sager af særlig interesse er kommet med; det drejer sig iøvrigt om tilfælde, der er af en større sværhedsgrad end dem, der er medtaget af *Karl O. Christiansen* i fængselsdirektoratets nyligt publicerede undersøgelse. Den ene af sagerne (p. 1) refererer sig til en — nu eksekveret — dødsdom i en meget omtalt angiverisag. Tilfældet kaster lys over strafegnedens problematik i dødsstrafsager og blotlægger væsentlige træk i stikkerens psykologi. Observationsresultatet er iøvrigt sammenholdt med Rorschach-test og grafologisk undersøgelse, og erklæringen konstaterer en forbavsende overensstemmelse imellem disse forskellige prøver; dette er dog ikke for Rorschach-prøvens vedkommende umiddelbart indlysende. I et andet landssvigstilfælde (p. 86), hvor mishandling forekommer, har sadistiske tendenser gjort sig gældende; tiltalte var stærkt militaristisk indstillet, og militærmusik kunne, betegnende nok, hensætte ham i en erotisk ophidselsestilstand.

Hovedtraumernes særegne betydning indenfor retspsykiatrien understreges af et tilfælde (p. 57), hvor en ung kvinde undergår en fuldstændig karakterforandring efter et fald med hesten. En i tilknytning hertil opstået frigiditet bringer hende under indflydelse af en homoseksuel kvinde, der drager hende ind i en ekstravagant restaurationslivværelse; sit luksusforbrug dækker hun gennem omfattende tyverier. Hun dømtes til anbringelse på sindssygehospital, hvorfra hun hurtigt kunne udskrives efter en psykoterapeutisk behandling.

Der refereres flere tilfælde af kønsligt forhold til bevidstløse (p. 26, 137 og 201); i den ene af sagerne tages stilling til det retsmedicinske spørgsmål om, hvorvidt samleje kan gennemføres med en sovende kvinde. Der redegøres endvidere for et karakteristisk tilfælde af patologisk rus (p. 52); diagnosen underbyggedes af en påvist hjernedefekt. Mest indgående er en sag angående et hustrudrab refereret (p. 65—86); i observationserklæringen er optaget et steno-grafisk referat af de observerende lægers samtaler med observanden. Nævnes bør også et tilfælde af brandstiftelse (p. 100) som afspændingsreaktion under en neurose; principielt kunne man her ikke anse

den pågældende for strafuegnet, men behandlingsmæssigt ville afsoning være kontraindiceret. Der gaves dom til anbringelse på sindsygehospital, hvor helbredelse opnåedes gennem insulinchokbehandling.

Retsmedicinsk interessant er en sag (p. 145), der tager stilling til det klassiske spørgsmål: mord eller selvmord. En gravid kvinde findes hængt i en granplantage, og hendes kæreste, der tidligere har været dømt for hustrumishandling, og som har været sammen med hende i dødsøjeblikket, sigtes for at have ombragt hende; retslægerens indgående argumentation lader selvmordet fremtræde som den mest nærliggende mulighed, og drabstiltalen frafaldes derefter på grund af bevisets stilling. I et andet tilfælde (p. 186) drejede det sig ikke på tilsvarende måde om et enten-eller, men om et både-og, idet en kvindes indtagelse af sovemidler skønnedes at have været medvirkende til, at et kværkningsgreb blev dødbringende.

Sluttelig skal anføres, at der er to tilfælde (p. 138 og 166) af grov barnemishandling (med døden til følge). Den sidste af disse sager er egnet til at godtgøre, at problemstillingen ikke i disse tilfælde altid vil være slet så usammensat, som man gerne — ud fra en retfærdig harme — ville antage; at man forstår alt, kan dog ikke undtagelsesfrit være ensbetydende med, at man tilgiver alt.

Louis le Maire.

Klientelet på arbejshemmen. En socialpsykologisk utredning om försumliga försörjare och störande understödstagare, på uppdrag av Socialstyrelsen utförd av *Gunnar Inghe*. Särtryck av SOU 1949: 37. Anm. av Socialläkaren, dr. Arne Björk, Stockholm.

Huvudparten af arbejshemsklientelet utgöres av personer, som på grund av försummad försörjningsplikt erhållit arbetsföreläggande enligt respektive bestämmelser i barnavårdslagen och fattigvårdslagen, samt av störande understödstagare som överförts från fattigvårdsanstalter. Därtill kommer vissa lösdrivare och för skyddsuppföstran omhändertagna ungdomar. Arbejshemmen, som började tas i bruk på 1920-talet, har aldrig varit fullbelagda. I socialstyrelsen kom man så småningom till den uppfattningen att hela institutionen fungerade otillfredsställande. Klientelet tycktes inte passa för dessa anstalter och vägarna som fört dem dit syntes diskutabla. I syfte att närmare utreda vari missförhållandena bestod och hur de skulle korrigeras beslöt man att låta företa en individuell specialundersökning, särskilt inriktad på de omhändertagna personernas hälsotillstånd.

Sommaren 1946 företog *Gunnar Inghe* en socialpsykiatrisk inventering av ifrågavarande klientel. Undersökningen omfattade praktiskt taget samtliga personer som vid denna tid var intagna på arbetshem i Sverige. Av de 127 männen var 75 försumliga försörjare, 35 störande understödstagare, 7 bettlare och lösdrivare. De återstående 10 hade överförts på grund av platsbrist på fattigvårdsanstalt. 26 av de 29

kvinnorna tillhörde kategorin störande understödstagare, medan 3 var omhändertagna för skyddsuppföstran.

Av särskilt intresse är den del av utredningen som behandlar de försumliga försörjarna. Samhällets kravverksamhet mot alla de män med utomäktenskapliga barn, som underlåtit att fullgöra sin underhållsskyldighet, bedrivs i olika former och med växlande nit. Endast undantagsvis tillgripes arbetsföreläggande och ehuru ett sådant meddelas i form av en order om inställelse på arbetshem, är det i själva verket endast en ringa del av alla arbetsförelägganden som effektueras.

En förutsättning för att arbetsföreläggande skall kunna ifrågakomma är att försumligheten beror på »lättja eller liknöjdhet« (i vissa fall också »lastbarhet« eller »vårdslöshet«) och åtgärden anges ha till syfte att förmå den försörjningspliktige att fullgöra sine skyldigheter bättre i framtiden. Det skulle alltså röra sig om ett slags uppfostringsmetod, rimligtvis avsedd för friska och arbetsföra människor. Inghe fann emellertid flera fall med kroppsliga sjukdomar och framför allt en hög frekvens av psykopatologiska tillstånd. Där fanns exempelvis schizofrena och hjärnskadade av olika slag. De dominerande grupperna var de kroniska alkoholisterna och neurotikerna. Endast ett fåtal kunde betecknas som i stort sett »normala«. Många var mer eller mindre invalidiserade. Hos inemot en fjärdedel bedömdes arbetsförmågan som starkt nedsatt och några var praktiskt taget helt arbetsoförmögna. Vidare konstateras att de försumliga försörjarna i stor utsträckning rekryteras bland personer, som tidigare gjort sig kända för kriminalitet, lösdriveri, spritmissbruk och andra former av social missanpassning. En rad karakteristiska socialpsykologiska förloppstyper beskrives och belyses med en fyllig exempelsamling. Avancerat spritmissbruk, fysiska skavanker och psykiska egendomligheter och sjukdomstillstånd i förening med ekonomiska svårigheter finner Inghe vara de viktigaste orsakerna till intagning på arbetshem. Den sociala och medicinska omvårdnad som tidigare bestått detta klientel hade också varit anmärkningsvärt torftig eller bristfällig, asocialitetsprofylaxen hade försumrats.

Efter en kritisk och kringsynt granskning av indikationerna för omhändertagande på arbetshem, utredningsförfarandet, barnavårdsnämndernas och fattigvårdsstyrelsernas skiftande praxis i fråga om åtgärder mot försumliga försörjare samt de nuvarande arbetshemmens effektivitet diskuteras slutligen hur detta klientel lämpligen borde behandlas. För det övervägande flertalet kunde andra tillgängliga vårdformer anvisas såsom mera ändamålsenliga. Inghe tar också upp en principdiskussion om reformförslag på detta område, som har sitt givna intresse i anknytning till socialvårdskommitténs nyligen framlagda förslag om socialhjälpslag.

Arne Björk.

De nordiska kriminalistföreningarnas årsbok 1948—49. Stockholm 1950. XXXIX + 192 sider.

De to sidste kriminalistårbøger er en del mindre af omfang end deres forgængere; men hvordan det nu går til, så indeholder de stadig alle foredrag og forhandlinger på kriminalistmøderne i Norge,

Sverige, Finland og Danmark foruden et omfattende resumé på engelsk. I den nye årbog er også *Island* kommet med efter stiftelsen af Islands kriminalistforening ved et møde i maj 1949. Fra dette møde gengiver årbogen et foredrag af foreningens formand højesteretsdommer *Eyjólfsson*, som nu er indtrådt i redaktionen. Der er desuden referat af fem møder, heraf to svenske. To af møderne har tidligere været omtalt i dette tidsskrift: det danske om forberedelse af straffesager og det svenske i februar 1949 om ændringen i SL 5:5 af 1945. Det andet svenske møde angik *den betingede dom*, med buråsekreteraren *Torgny Lindberg*, overlæge *Martti Kaila* og överdirektören *Hardy Göransson* som indledere. Forhandlingerne er en statusopgørelse efter fem års arbejde med de nye regler om probation. Man fremhævede stærkt, at der havde været alt for begrænsede muligheder for at realisere de planer om personundersøgelse og »skyddsarbejde«, som var et væsentligt element i den sidste reform. Det blev oplyst, at henvend 10.000 mennesker stod under tilsyn i 1948 (heraf ca. 8000 i medfør af betinget dom), og at antallet af personundersøgelser var omkring 5000. Til sammenligning tjente, at der kun var ca. 2000 anstaltsforvarede. En statistik over betingede domme med tilsyn fra 1945 og 1944 viste et tilbagefald på 11 %, efter at de dømte havde været under tilsyn i 1–2 år. Dette betegnedes som gunstigt. — På det norske møde var der diskussion om *fængselsreformer* med indledninger af ekspedisjonssjef *Kyhn Gløersen* og överdirektören *Hardy Göransson*. — På det finske møde indledte fil. mag. *Kaarlo Helasvuo* en diskussion om *forsorg over for børn og unge mennesker*.

Årbogen oplyser, at de nordiske kriminalistforeninger i år har tilsammen 1970 medlemmer, nemlig: den danske 510, den finske 424, den islandske 51, den norske 310 og den svenske 675.

K. W.

Olof Kinberg: Betänkande med förslag till det rättspsykiatriska undersökningsväsendets organisation. (SOU 1950:24). Stockholm 1950. 62 sider.

Professor *Kinberg* har efter anmodning af det svenske justitsministerium afgivet en betænkning med forslag til en forbedret organisation og iværksættelse af mentalundersøgelser i straffesager. Han betegner den aktuelle svenske praksis som »en kronisk tilstand af utilstrækkelighed med dybtliggende årsager«, — dette til trods for, at ordningen er af ret ny dato (1945). Det årlige antal af mentalundersøgelser steg (bl.a. som følge af lovbestemmelser) fra ca. 150 omkring 1925 til ca. 1700 i 1945, — efter krigen atter noget mindre. Siden 1945 har alle mentalundersøgelser skullet foretages af uddannede psykiatere, for varetægtsfangers vedkommende på fængselsvæsenets sindssygeafdelinger, for så vidt angår personer på fri fod ved særlige stationer i tilknytning til sindssygehospitalerne. De ikke-fængslede udgør efterhånden ca. 50 % af det samlede antal af mentalunder-

søgte, en udvikling professor Kinberg ser som et godt tegn på, at en rationel lægelig undersøgelse og behandling nu sætter ind allerede over for begyndere og tilsyneladende mindre farlige personer, som *kan* blive vaneforbrydere. — Der er i alt 14 undersøgelsessteder med 33 normerede lægestillinger; fængselsvæsenets psykiatere har dog også andre opgaver end mentalundersøgelserne. Men ikke så få stillinger står ledige, og man har trods alle gode forsætter måttet lade adskillige undersøgelser foretage af ikke-specialister. Det er for Kinberg netop hovedproblemet at opnå fuld dækning for det bestående behov for kvalificerede undersøgere, og han foreslår bl.a. et »team-work« princip med psykiatere, socialarbejdere, kontormedhjælp og eventuelt psykologer på hvert undersøgelsessted. Efter Kinbergs berregning vil der kræves en anselig personaleudvidelse.

Adskillige andre problemer end det personalemæssige berøres, således vanskelighederne ved at gennemføre undersøgelse af personer på fri fod, mentalerklæringernes omfang, uddannelse af retspsykiatere og centralt opsyn med undersøgelsesernes kvalitet. — Den svenske ordnings svagheit er vel bl.a. de (endnu) ret få undersøgelsessteder, men der lægges som nævnt stor vægt på undersøgernes faglige uddannelse. I Danmark må man formentlig før eller siden tage spørgsmålet om mentalundersøgelsesernes organisation, arbejdsdelingen mellem embedslæger, retspsykiatere og retslægerrådet etc., op til overvejelse, og der vil endnu engang blive brug for at tage stilling til svenskernes erfaringer.

K. W.

Inkeri Anttila: Varsinaisesta epärehellisyyssrikoksesta R. L. 38 luvun 1 §:n mukaan (Om det egentliga oredlighetsbrottet enligt 1 § 38 kap. S. L.), Vammala 1938.

Docenten *Anttila*, som år 1946 disputerade med en straffrättslig avhandling »Loukatun suostumus oikeudenvastaisuuden poistavana perusteena«, behandlar i sitt följande, ett par år senare publicerade arbete stadgandet om oredlighetsbrottet i den finska strafflagens 38 kap. 1 §. Lagrummet stadgar straff för förmyndare, god man eller syssloman i konkurs eller annan ombudsman, som i sysslans utövning tillskyndat skada åt den, vars angelägenhet honom ålegat vårda.

Ifrågavarande stadgande har ännu samma lydelse som då strafflagen trädde i kraft. Stadgandet är mera detaljerat än den svenska strafflagens motsvarande stadgande i dess ursprungliga form. Den finska strafflagens stadgande angående oredlighetsbrottet har dock medfört vissa mycket väsentliga tolkningssvårigheter, varför dess behandling i en särskild monografi varit till nytta såväl i teoretiskt som i praktiskt hänseende.

Författaren har mycket grundligt sökt utreda det förhållande, i vilket gärningsmannen bör stå till den kränkte. Gärningsmannen bör uppenbarligen hava möjlighet att tillskynda den kränkte en förmögenhetsskada genom att handla inom gränserna av sin maktsfär,

Det bör vara fråga om ett förhållande, där gärningsmannen åtnjuter ett särskilt förtroende från huvudmannens sida, ehuru detta icke uttryckligen nämnes i vår strafflag. Stadgandet skyddar således tvenne värden, å ena sidan förmögenheten och å andra sidan förtroendet i ombudsmannaförhållandet. Genom att på detta sätt avgränsa gärningsmännens krets kan man avgöra de i praktiken förekommande fallen. Sålunda kan man anse, att oredlighetsbrottet kan begås av sådan god man, som enligt äktenskapslagen förordnats att vid domstol företräda i mål om äktenskapsskillnad utebliven svarande, likaså av person, som enligt ärvdabalken bör ordnas att efter arvscliffe förätta jämkning därav mellan arvingar, som ej åtnöjts med skiftet. Stadgandet är tillämpligt även å god man, som utsetts att vårda indragen förenings angelägenhet, liksom överhuvud å förvaltare av juridiska personers egendom, t. ex. styrelsemedlemmar, verkställande direktör, kassaförvaltare, revisor och jämväl å förvaltare av oinregistrerade föreningars («sällskaps») egendom. Däremot kan det icke tillämpas t. ex. å man, vilken i äktenskap, som ingåts före den nuvarande äktenskapslagens ikrafträdande, råder över hustruns egendom; ej heller å make, som efter andra makens död före avvitring tillsammans med arvingarna råder över egendom, i vilken han har giftorätt. Arbetarens förhållande till arbetsgivaren bör i allmänhet ej heller betraktas såsom i stadgandet avsett ombudsmannaförhållande. Är dock arbetarens förhållande mycket självständigt (arbetsledare, förvaltare å jordlägenhet) torde han kunna anses vara i sådan förtroendeställning, som oredlighetsbrottet förutsätter. Av speciell natur är situationen i fråga om tjänstemännen, varom den finska strafflagens stadgande ej nämner något (i motsats till motsvarande stadgande i den svenska strafflagen i dess nuvarande lydelse av år 1942). Enligt finsk straffrätt om stadgandet om oredlighet tillämpligt å tjänsteman endast i händelse intet speciellt, till stadgandena rörande tjänstemannabrotten hörande lagrum kan användas.

Förutom gärningsmännens krets och brottsbeskrivningen i övrigt har docenten Anttila särskilt beaktat frågan om oredlighetsbrottets förhållande till övriga brott. Detta har varit påkallat därför, att vår lagstiftning icke uttryckligen definierat t. ex. gränsen emellan oredlighetsbrottet och försnillningsbrottet. Praxis har ej heller blivit alldeles enhetlig, utan t. ex. ombudsman, som tillgripit i hans besittning befintliga huvudmannens penningmedel, har dömts än enbart för försnillning, än för i en gärning begångna försnillning och oredlighet. Sistnämnda ståndpunkt bör betraktas som den riktiga, ty här föreligger tydligen idealkonkurrens. Frågan är av praktisk betydelse bl. a. därför, att försnillning står under allmänt åtal, medan oredlighet är målsägandebrott, såvida gärningsmannen ej är förmyndare eller förvaltare av allmän stiftelses medel. — Även förhållandet emellan oredlighet och bedrägeri har blivit i någon mån obestämt i finsk praxis. Det finnes fall, då gärningsmannen dömts för i en gärning begångna oredlighet och bedrägeri, och ett sådant avgörande kan godkännas enligt finsk straffrätt. Även mellan oredlighet och förfälskning kan idealkonkurrens föreligga.

I arbetets sista kapital beröres frågan om utformningen i framtiden

av stadgandet rörande oredlighetsbrottet. Författaren anser, att i stadgandet på samma sätt som i gällande svensk lagstiftning borde hänvisas till gärningsmannens speciella förtroendeställning samt att gränsen emellan oredlighet och försvinnning borde förtydligas, vilket kunde gå för sig t.ex. sålunda, att stadgandet rörande förstnämnda brott gjordes subsidiärt i förhållande till stadgandet rörande sistnämnda brott. Försvinnning, begången av person i förtroendeställning, vore ett kvalificerat slag av försvinnning.

Brynolf Honkasalo.

Niilo Salovaara, Rikoksen yrityksestä, erityisesti n.s. kelvotonta yritystä silmälläpitäen (Om försök till brott, med särskilt hänsyn till det s.k. odugliga försöket). XXII + 272 s. Vammala 1948. Suomalaisen, Lakimiesyhdistyksen julkaisuja, A-sarja n:o 30 (Suomalainen Lakimiesyhdistys' publikationer, serie A n:o 30).

Ifrågavarande arbete är en doktorsavhandling. Arbetets inledande del behandlar rättsstridighetsfrågan. Efter att till en början hava ställt mot varandra den subjektiva och den objektiva uppfattningen om rättsstridigheten ansluter sig författaren till sistnämnda uppfattning. I enlighet därmed bedömes rättsstridigheten uteslutande eller åtminstone huvudsakligen på grund av en i den yttre världen framträdande handling, som skadar samfundet, emedan rätten bör karaktäriseras som en ordning för människornas yttre samliv. Även ett existerande tillstånd kan vara föremål för rättsordningens förkastande omdöme. En naturhändelse, ett djur e.d. kan nämligen åstadkomma ett tillstånd, vilket av rättsordningen bedömes som rättsstridigt därför att detta tillstånd på något sätt inverkar på människornas inbördes förhållanden. För rättsstridigheten karaktäristiskt är vidare objektivitet i den meningen, att omdömet uttalas ur synpunkten av skadligheten för samfundet (bedömaren är en opartisk person) och att rättsstridigheten sålunda är alldeles oberoende av skuld, för vilket begrepp är utmärkande personlig klandervärdhet. Däremot är rättsstridigheten icke objektiv i den meningen, att omdömet skulle uttalas enbart på grund av objektiva omständigheter, som äro utanför gärningsmannens själsliv. Anhängarna av det objektiva rättsstridighetsbegreppet anse för närvarande rätt allmänt, att rättsstridigheten mycket ofta delvis grundar sig även på subjektiva omständigheter, på s.k. subjektiva rättsstridighetselement.

Efter att ha skärskådat rättsstridigheten särskilt enligt det nyare, teleologiska betraktelsesättet övergår författaren till lären om försöket och uppmärksammar vidlyftigt de många teorierna angående det odugliga försökets straffbarhet. Vid framställandet av sin egen uppfattning om försöket stöder sig författaren närmast på de synpunkter han förfäktat i läran om rättsstridigheten. Även den till försök hörande verksamheten bör vara objektivt rättsstridig, emedan brottets

mest väsentliga kännetecken eljest skulle saknas. Den subjektiva försöksteorin, enligt vilken den i den yttre världen framträdande handlingen endast har symptomatisk betydelse, bör sålunda förkastas. För straffbart försök måste fordras farlighet hos verksamheten, d.v.s. fara, att brottet blir fullbordat. Strafflagen har uppbyggt många brottsbeskrivningar på farans idé och även i fråga om försökets straffbarhet kan ratio endast vara faran. För närvarande är en mycket omfattande enighet rådande därom, vad med fara bör förstås. Den s.k. äldre försöksteorin, enligt vilken farans existens beror av det vid verksamheten använda medlets eller av verksamhetsobjektets duglighet, representerar en numera övervunnen ståndpunkt. Mycket svårt är däremot spörsmålet, huruvida för försökshandlingens rättsstridighet i det konkreta fallet är tillfyllest en ax ante förutsebar möjlighet av följdens inträdande, såsom den rena faroteorin gör gällande, eller huruvida för försökshandlingens rättsstridighet ytterligare bör fordras något mera. Författaren vill för finsk rätt, som saknar en lagbestämd definition av försöket, draga gränserna för straffbarheten trängre än den rena faroteorin. Denna uppfattning motiveras därmed, att bestraffande av försök kan komma ifråga endast beträffande vissa bestämda brottsbeskrivningar. Lika så tyder den omständigheten, att straffet för försök i praktiken kan bli detsamma eller närmelsevis detsamma som för fullbordat brott, därpå, att förutsättningarna för straffbarheten av försök så nära som möjligt böra ansluta sig till förutsättningarna för straffbarheten av fullbordat brott. Vidare förutsätter principen om domarens bundenhet vid gällande lag, att försöket i så omfattande mån som möjligt uppfyller det fullbordade brottets lagstadgade kännetecken. Detta betraktelsesätt stödes av strafflagens tekniska struktur, då ju strafflagen ofta använder uttryckssättet: var som . . . eller försöker Enligt denna, den s.k. teorin om brottsbeskrivningens bristfällighet (Mangel am Tatbestand), skiljer sig försök från fullbordat brott endast såtillvida, att den i brottsbeskrivningen förutsatta följderna av verksamheten icke inträder. För försök bör sålunda fordras, att objektet för verksamheten verkligen existerar (vid mordförsök en levande människa, vid försök till stöld ett föremål, som kan vara objekt för stöld, vid försök till fosterfördrivning ett levande foster), ofta ett visst medel (vid förgiftning användning av gift), ofta ett visst slags subjekt (t. ex. egenskapen av tjänsteman), ofta en viss verksamhetsmodalitet (t. ex. nattetid). Endast såvitt i lagen förutsatta omständigheter av antytt slag verkligen förelegat vid verksamheten, kan sannolikheten, att verksamhetens följd (sådan, som lagen fordrar) enligt faroteorin inträder, utgöra grund för försökets straffbarhet. Till stöd för denna sin uppfattning har författaren kunnat hänvisa till vissa Högsta domstolens utslag. Om någon stadgad praxis i denna riktning kan man dock icke tala. I överensstämmelse med uppfattningen, att rättsstridigheten är brottets väsentligaste kännetecken anser författaren alla slag av uppsåt vara i subjektivt hänseende tillfyllest såsom förutsättning för bestraffande av försök.

I slutet av arbetet undersöker författaren utgående från sin försöksteori försökets straffbarhet vid vissa brott, likaså i korthet gränsen emellan försök och förberedelse samt försök till underlåtenhetsförbrytelse, ävensom försökets konstruktion vid medelbart gärningsmannaskap och vid brott med objektivt överskott.

Brynolf Honkasalo.

Tauno Tirkkonen: Suomen rikosprosessioikeus I. Werner Söderströms förlag. Helsingfors och Borgå 1948. (nr. 25 i B-serien av Finska juristföreningens publikationer). — Anm. av hovrättsfiskalen *F. J. B. Andrén.*

Tidigare har i Finland icke funnits någon fullständig framställning av landets gällande straffprocessrätt, och för såväl studenter som praktikens män har behovet därav varit starkt kännbart. För att hjälpa denna brist beslöt emellertid professorn i processrätt vid Helsingfors universitet, jurisdoktorn *Tauno Tirkkonen*, att göra ifrågasvarande rättsområde till föremål för en ingående systematisk behandling, och det är såsom ett första resultat av detta arbete som rubricerade verk nu utkommit.

I företalet framhåller förf., att arbetet är avsett att tillgodose såväl undervisningens som det praktiska livets behov. Vid tryckningen ha två stilsorter kommit till användning; de med större stil satta delarna utgöra kursfordringen för högre rättsexamen, medan verket i dess helhet kan tjäna som handbok för dem, vilka på grund av sin tjänst eller eljest vilja mera grundligt tränga in i de straffprocessrättsliga frågorna. Förf. har i möjligaste mån tagit hänsyn till facklitteratur och praxis på området; eftersom manuskriptet förelåg färdigt redan i juni 1947 har emellertid efter denna tidpunkt tillkommit material kunnat beaktas endast i ringa mån. Förf. finner det också erforderligt att framhålla, att boken ingalunda kan ge svar på alla i praktiken uppkommande frågor.

Materialet är i allmänhet disponerat i överensstämmelse med den systematik, som kommit till användning i *Wredes* processrättsliga arbeten. Mot denna systematik synes nämligen enligt förf:s mening i huvudsak icke kunna göras några invändningar.

Att avge något på kritisk granskning grundat omdöme om arbetet är av flera skäl icke möjligt för anmeldaren. Författarnamnet utgör emellertid en garanti för att den, som i verket söker svar på någon fråga, där erhåller sakliga, korrekta och uttömmande upplysningar.

Tilläggas kan, att arbetet genom sina många hänvisningar till utomfinsk, i synnerhet skandinavisk, rätt bjuder på mycket av särskild intresse även för en dansk, norsk eller svensk läsare.

F. J. B. Andrén.

Leo Page, The Young Lag. A Study in Crime. Faber and Faber. London 1950.

Den kendte engelske dommer og advokat Sir *Leo Page* er i sin sidste bog stærkt påvirket af indtryk af den meget store og alvorlige ungdomskriminalitet i England i efterkrigsårene. Forfatteren vender

sig skarpt mod retninger indenfor psykiatrien og moderne psykologi, som han vil gøre ansvarlig for udviklingen.

Bogen falder i tre dele. I en introduktion gives et mørkt billede af kriminalitetsudviklingen i England fra 1938 til 1949, og i forbindelse hermed rettes et indledende angreb på psykologer og psykiatere, der forsyner domstolene med erklæringer, der grænser til det absurde (navnlig ved at konstruere »skjulte« motiver), og som gør skade ved at svække eller undergrave lovovertrædernes følelse af skyld og ansvar og ved at gøre normale forbrydere til psykisk abnorme. I bogens anden og mest omfattende del fremlægger forfatteren resultaterne af en undersøgelse, han har foretaget af 23 unge lovovertrædere (mellem 20 og 26 år), der alle har haft flere recidiver og tenderer henimod at blive kronisk kriminelle. Undersøgelsen er baseret på aktstudier og personlige samtaler og har nærmest karakteren af små case-studies. Der er ingen psykologiske tests eller lægelige undersøgelser. Karakteristikken beror alene på forfatterens praktiske skøn og common sense, ofte suppleret af udtalelser fra fængselsmyndighederne. Der tegnes for hver enkelt af personerne et dystert portræt, hvis hovedlinier — med enkelte undtagelser — er dovenskab, løgnagtighed, ansvarsløshed, mangel på pligtfølelse, moralitet og religion. Disse negative elementer hævdes at falde indenfor det normals rammer; det er en fundamental og farlig misforståelse at betragte denne forbrydertype som karakteriseret af abnorme træk. I tredje del sammenfattes endelig indtrykkene af undersøgelsen, og forfatteren fremsætter sit syn på kriminalitetens årsager. Han mener, at disse kan henføres til følgende syv hovedgrupper af faktorer: 1) tabet af religiøs tro og undladelse af kirkegang etc., 2) familielivets forfald, 3) det dårlige eksempel, ældre folk giver både med hensyn til moral og lovlighed, 4) negativ holdning overfor forsøg på at udøve disciplin, 5) mangel på fritidsklubber for drenge, 6) misforstået og ineffektiv behandling af lovovertrædere efter domfældelse, 7) udbredt foragt og modvilje overfor straffeloven. I forfatterens kommentarer hertil fremhæves navnlig »den virkelig frygtelige nedgang i folkemoralen her i landet i de sidste 10 år«, der bevises bl.a. ved stigningen i antallet af skilsmisser og fødsler udenfor ægteskab og ved de vanskeligheder, det i 1949 kostede at få forbudt offentligt salg i automater af præservativer, samt ved oplysninger om den udbredelse, tyverier fra jernbanerne har haft i de senere år. Som forklaring på den svigtende lovlighed peges i øvrigt særlig på syndfloden af straffesager for bagatelovertrædelser.

Bogen er som helhed et veltalende, ofte vittigt skrevet indlæg til fordel for en mere »gammeldags« betragtning af kriminaliteten. Forfatteren er fuld af håb overfor spidsfindige psykologiske forklaringsforsøg og sætter heroverfor den gode gamle »sunde sans« baseret på praktisk erfaring og almindelig ufordærvet menneskekundskab. Han vender sig foragteligt mod psykologiske »teorier«, der opererer med fik-

tive konstruktioner i stedet for den bitre virkelighed. Når han kommer til angivelsen af de positive behandlingsmåder, der efter hans mening bør sættes ind, er han svagere og mere udflydende. Det er heller ikke let at angive, hvorledes samfundet praktisk skal bringes over til en mere religiøs og moralsk holdning, og det er sværere at gennemføre end at opstille et program, hvorefter skolen skal opdrage børnene til erkendelse af, at »i det virkelige liv følger afstraffelse med sikkerhed brud på disciplin, dovenskab og ulydighed«.

Trods forfatterens konservative holdning overfor nyere kriminologiske retninger er han dog på vigtige punkter en ivrig tilhænger af moderne kriminalpolitik. Han vil således bestemme strafsysteemets formål som socialt forsvar, ikke som retfærdig gengældelse, han vil individualisere sanktionerne, og han gør sig til talsmand for omhyggelige personundersøgelser til brug for dommeren ved bestemmelsen af sanktionens art og kræver en kriminologisk og pønologisk uddannelse af dommerstanden. Men vægten i individualiseringstanken lægges på anvendelsen af langvarige, ubestemte interneringer overfor vedvarende lovovertrædere.

Sir Leo Page's betragtninger vil utvivlsomt blive læst med glæde og tilslutning af kriminalister af den gamle skole, der står tvivlende eller afvisende overfor psykologisk-psykiatriske indslag i moderne kriminologi. Det må også erkendes, at den på nogle punkter rummer en berettiget kritik af overdreven eller ikke tilstrækkeligt underbygget »abnormisering« af lovovertrædere. Og bogen vil ikke appellere forgæves til dem, der til enhver tid er dede til at lamentere over moralens forfald og deraf følgende forbryderonde.

Men fra et kritisk synspunkt har bogen en usædvanlig bred angrebsflade. Betragtningerne er helt igennem subjektive, og »undersøgelserne« kan næppe betegnes som andet og mere end omskrivninger for de synspunkter, hvormed forfatteren er gået til værks overfor sit materiale. Arbejdet savner ganske videnskabelig metode. Selve udgangspunktet: den voldsomme kriminalitetstigning som eksponent for et almindeligt moralforfald er ubevist og ubeviseligt. Der skal her blot peges på en omstændighed, som forf. kun flygtigt antyder, nemlig, at det engelske politi, særlig i London, i årene efter krigen har været klart utilstrækkeligt i antal. For øvrigt er det værd at gøre opmærksom på, at kriminaliteten i London i de første 8 måneder af 1949 er begyndt at vise tilbagegang. Herom har forf. kun en fodnote.

Sir Leo Page's bog er et interessant tidens tegn. Det er klogt ikke at undervurdere betydningen af de tendenser, den udtrykker.

Stephan Hurwitz.

Walter Bromberg, Crime and the Mind. J. B. Lippincott. Philadelphia 1948.

Forfatteren er en fremstående amerikansk psykiater. Han har villet give et »omrids af den psykiatriske kriminologi«. Men bogen er

ret uklart disponeret og indholdet lidet værdifuldt sammenlignet med allerede foreliggende retspsykiatriske lærebøger, bl.a. i nordisk litteratur. Det må dog fremhæves, at forf. meddeler en række oplysninger af historisk interesse vedrørende ældre kriminalpsykiatri samt ret fyldige litteraturhenvisninger.

Dr. Bromberg's egne bidrag til kriminalpsykologien er tildels af den naivt-kunstige art, som er egnet til at bringe moderne psykiatri og psykologi i vanry hos vore dommere, se min anmeldelse ovenfor af Sir Leo Page's nye bog. Eksempelvis kan nævnes følgende pas-sus (s. 22):

»Få vil benægte tilstedeværelsen af en tilbøjelighed til at slippe for at erlægge skyldige afgifter til det offentlige, til at omgå rationeringsbestemmelser og til at narre toldkontrollører. Den psykologiske basis for disse impulser er den indstilling, at den, hvem disse fordele berøves, er symbolet på en grænseløst rigt udstyret, fabelagtig rig, velgørende institution. Det er ikke vanskeligt at se overensstemmelsen med barnets syn på forældre-skikkelsen i denne fantasi.«

En mere kunstig forklaring på et så normalpsykologisk forhold som, at folk gerne vil slippe for skat, er det vel svært at finde.

Stort udbytte af forfatterens psykiatriske distinktioner er der heller ikke at finde i denne bog. Den er fuld af eksempler på uklare og uholdbare »definitioner«, der forældes lige så hurtigt, som de frem-sættes, således når det siges (s. 54):

»Psykopaten har en tendens til at omsætte i ydre handling enhver disharmoni og konflikt i sin sjælelige habitus; i modsætning til neurotikeren, der selv lider under sine symptomer, får psykopaten om-verdenen til at lide.«

Der er ingen grund til at gå videre. Bogen kan ikke anbefales.

Stephan Hurwitz.

Trial of Oscar Slater. Edited by William Roughhead. Notable British Trials Series. Fourth Edition. London 1950.

Efter tyve års forløb er der udkommet en ny udgave af beretningen om den berømte, eller man kan vel sige, berygtede straffesag mod *Oscar Slater*, manden, der i 1909 på det spinklest tænkelige bevis blev dømt til døden for rov-mord. Dommen ændredes — under indtryk af bevisets utilstrækkelighed — til livsvarigt fængsel. Efter 18 års forløb blev fangen løsladt og dommen kasseret. Forud var gået en bitter kampagne for retfærdighed, ledet i første række af Sir *Arthur Conan Doyle*.

Sagen er tidligere refereret i nordisk litteratur, bl.a. i *Tage-Jensen's* Berømte Kriminal-sager (Odense 1944). Her skal blot bemærkes, at den er sund læsning for alle, der har med bevisspørgsmål i straffesager at gøre. Den er — ved siden af sagen mod Adolf Beck i 1904 — det klassiske eksempel på justitsvildfarelse baseret på utilstrækkeligt genkendelsesbevis, og den viser med afskrækkende tyde-

lighed de farer, der er forbundet med en ensidigt orienteret politifølgning. Tillige demonstrerer den de overordentlige vanskeligheder, der møder forkæmperne for genoptagelse af en straffesag i tilfælde, hvor det vel må stå klart for den uheldede bedømmer, at en domfældelse er utilstrækkeligt underbygget, men hvor det ikke er muligt at udpege den virkelige skyldige i den begæede forbrydelse.

Hvis der engang — hvad der må håbes — indføres en systematisk undervisning i bevislære for strafferetsplejens udøvere, burde den her omtalte bog — med dens instruktive og værdifulde introduktion — indgå i undervisningen.

Stephan Hurwitz.

Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft.

Det er en begivenhed, der vel er værd at notere, at det højt ansete tyske *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, hvis udgivelse standsede i 1944, nu i 1950 har udsendt sit første nye hefte (Berlin 1950, Walter de Gruyter & Co.). Dette af *Franz von Liszt* grundlagte videnskabelige tidsskrift, der nu går ind i sin 63. årgang, har som bekendt haft overordentlig betydning for udviklingen af den strafferetlige teori også udenfor Tysklands grænser ikke mindst i Norden, og det var med sorg, man så dets indflydelse og høje standard forringes under de for en fri strafferetsvidenskab umulige vilkår under nazismen. Under professor *Ed. Kohlrausch's* redaktion holdt det sig dog fri af de yderliggående tendenser i perioden efter 1933, og nu er en kreds af nye mænd trådt til, som repræsenterer det Tyskland, der vil bygge op på nazismens ruiner med front mod den ideologi, der kompromitterede store dele af tysk retsvidenskab før sammenbruddet efter den anden verdenskrig.

Heftet indledes med en smuk nekrolog over professor *Kohlrausch*, der afgik ved døden den 22. januar 1948. Iøvrigt rummer heftet fire større artikler. Professor *Bockelmann*, Göttingen, behandler den skyldlære, som følges af Vesttysklands Oberste Gerichtshof; professor *Welzel*, Göttingen, skriver om det »Notstandsproblem«, som særlig er kommet frem i retssager mod tyske læger, der har ladet sig anvende til at dræbe sindssyge patienter i en situation, hvor disse lægers ikke-medvirken med sikkerhed ville have medført indsættelse af nazistiske SS-læger med den følge, at et langt større antal patienter ville være blevet dræbt; professor *Heinitz*, Erlangen, skriver en længere afhandling om strafudmålingsproblemer, navnlig med henblik på muligheden af at lægge en personlighedsbedømmelse til grund for strafudmålingen; endelig behandler professor *Goetzeler*, Bamberg-Würzburg, problemer omkring forholdet mellem straffeloven som beskytter af de anklagedes retssikkerhed og gennemførelsen af retfærdighedsiden.

Samtlige disse artikler er læseværdige og tankevækkende. Et gennemgående træk i dem, der i det hele synes at præge den nye tyske

strafferetslitteratur, er en idealistisk filosofisk holdning overfor straffere-ttens formål og væsen. Skyldproblemet er under begivenhedernes tryk trådt i forgrunden af den videnskabelige interesse, og der er en stærk orientering henimod et soningssynspunkt, en bekendelse til den personlige ansvarlighed på ny-metafysisk grundlag. Heroverfor træder præventive, »opportunistiske«, hensyn tilbage. Det er uundgåeligt, at hele denne straf-etiske retning rummer megen uklarhed, og at den i sine konklusioner afviger stærkt fra den herskende retning i nordisk strafferetsvidenskab og kriminalpolitik, men man kan ikke frakende den dybde og holdning. Den må følges med den største opmærksomhed. Og den er et nyt vidnesbyrd om, at de grundlæggende spørgsmål i kriminalvidenskaben om ansvarsgrundlaget og strafformålene stadig er levende. Den tyske baggrund for disse emners behandling er speciell, men emnerne er almene, og enhver, der beskæftiger sig med dem, kan kun være taknemmelig for de alvorlige incitamentter til en fornyet »revision af alle grundbegreber«, som den nyeste tyske kriminalvidenskab påtvinger debatten.

Stephan Hurwitz.

Nordisk kriminalteknisk Tidsskrift. 19. årgang 1949 (hæfte 1-12).

Professor *Axel Palmgren* behandler hårundersøgelser og specielt, hvilke beviser hårspor kan afgive. Arbejdsområdet er betydningsfuldt og rummer rige forskningsmuligheder. Erkendte og ikke erkendte hårspor findes praktisk talt overalt. Belyst med eksempler fra praksis skriver bureauingeniør *Arne Hansson* om kriminaltekniske undersøgelser af spyt og spytpletter og kriminalkonstapel *Eric Eckerstrand* om, hvorledes værdierne i udstillingsvinduer kan sikres imod tyveri.

Generalinspektør *M. S. O'Rorke* redegør for politiets organisation i den britiske besættelseszone i Tyskland. Delvis efter engelsk forbillede har besættelsesmyndighederne fastsat kauteler, der bl. a. sikrer borgerne imod politiovergreb. De tyske politimænd i zonen må ikke være medlemmer af politiske partier, ej heller aktivt tage del i politisk virksomhed, men har dog stemmeret.

Kriminalpræventivt interessant refererer kriminaloverkonstabel *O. P. Stefansson* et tilfælde i Sverige, hvor en ferm funktionær i en lang årrække trods ret tilforladelig revision og kontrol besveg sit firma for betydelige summer bl.a. ved girotransaktioner. Hullerne i kontrolordningen blev således kostbare.

Kriminalkonstapel *Carl-Axel Nyman* belyser en ejendommelig ulykke forårsaget af methylnitrid, der gennem små rusthuller i et ståltilslutningsrør til et kølelement sivede ud i en almindelig beboelseslejlighed, og der farligt forgiftede beboerne.

Kriminalchef *F. Kaltenborn* fremdrager en opklaret sag vedrørende falske dollarchecks trukket på en ikke-eksisterende »National American Bank«. De kun ret tilforladelige falske checks var i Norge fremstillet af en som fotograf og typograf uddannet nordmand. Umiddelbart efter anholdelsen begik han selvmord. Muligheden for om-sætning af de falske checks kan alene tilskrives sortbørsmarkedet for dollars.

Politikommisær *P. Christiansen* redegør for den fremgangsmåde, en teknisk særdeles dygtig pengeskabstyv i vidt omfang og med ikke

ringe held begyndte i Danmark umiddelbart før krigen. Resultatet blev i 1941 fængsel i 4 år.

Politimester *Sundet* refererer »En makaber spøg«: Revolverattentatet over Oslo fjord imod føreren af en taxaflyvemaskine. Maskinen med den sårede fører samt gerningsmanden, der var eneste passager, styrtede i fjorden, men begge reddedes. Attentatet indrømmedes af passageren, der var juridisk ministerialembetsmand. Årsag: Overanstrengelse, alkoholpåvirkning, søvnløshed og depression. Han frifandt for forsættligt drabforsøg og hærværk og dømtes (90 dage) alene for uagtsom beskadigelse af maskinen. Spørgsmålet om uagtsom legemsbeskadigelse kom alene af processuelle grunde ikke til påkendelse. En psykologisk interessant redegørelse.

Forskellige artikler fra Danmark, Finland og Sverige behandler det kriminalpræventive arbejde, de kriminelle *modus operandi* og ændringerne i kriminalitetens beskaffenhed.

Professor *F. Coimbra* skriver om retsmedicin og kriminalteknik i Portugal. Undervisningen af politifolkene i kriminalteknik samt udførelsen af kriminaltekniske undersøgelser — formentlig dog kun delvis — er henlagt til de retsmedicinske institutter, hvilket her må synes ejendommeligt og mindre hensigtsmæssigt.

Formålet med og forudsætningerne for den danske lov af 23/3 1948 om mærkning af cyklestel m.v. behandles af forfatteren af disse linier, og kriminalchef *R. Sveen* skriver om støvekspllosioner.

Jean Nepote redegør for kriminalteknikken i Frankrig og dennes stormænd *Bertillons* og *Locards* indsats, og kriminalassistent *Jørgen Kristensen* for identificeringsmuligheder med hensyn til beskadigede kappeklædte projektiler.

I årgangens sidste hæfte fremdrager politimester *Reinstrup* særegne forhold under og i forbindelse med opklaringen af drabet i Kasstrup i juni 1948.

F. v. Magius.

Svensk Juristtidning 1950, hft. 1—9.

Årgang 1950 af *Svensk Juristtidning* indeholder en del notitser og anmeldelser af strafferetlig art, men ikke mange artikler. I 1. hefte skriver overlæge *Torsten Sondén* om den psykologiske baggrund for de ret hyppige *rømninger* fra fængsler og andre anstalter i Sverige. Som et korrektiv til den populære opfattelse af de forvarede, der flygter, skriver forf. bl.a.: »Rømningen er sjældent de store forventningers stund. Den er tværtimod en stund, da hverdagslivets tryk, måske akcentueret af en særlig modgang, har skabt en trykkende ulyststemning og et behov for at flygte fra ulysten gennem en hvilken som helst handling, meningsløs, planløs, udsigtsløs og et dårligt dække for den bagved liggende hjælpeløshed. De flygter af ulyst. De rømmer af afmagt.« Sin farlighed får rømningen først i den ændrede situation, som kan opstå efter nogle dages forløb, den fuldkomne mangel på hjælp og midler. — I samme hefte er en artikel af *Lars Welamson* om afbrydelse af forældelse i svensk strafferet. — I hefte 5, 6 og 9 giver *Karl Schlyter* og *Sven Ersmann* nogle hovedtræk af den offentlige debat i Sverige — navnlig presseindlæg — om kriminalpolitiske spørgsmål.

Hefterne 7—8 er udgivet som et bind artikler og afhandlinger på henvend 400 sider tilegnet justitieråd *Natanael Gärde* i anledning af hans 70 års dag den 27. juli 1950. Den største del af de 36 bidrag angår civilprocessuelle emner. Her skal kun fremhæves, hvad der findes om strafferet og strafferetspleje. Dr. *Karl Schlyter* skriver om domstolenes »magtsfære« i kriminalpolitikken. I tilknytning til en artikel af borgmester Erik Bendz i festskriftet til Schlyter selv — en artikel der rummede en advarsel mod at lægge for mange afgørelser bort fra domstolene — anlægger Schlyter den vurdering, at domstolenes rolle i de seneste årtier synes at være blevet en vanskeligere og mere betroet end tidligere. Schlyter erkender, at visse opgaver er henlagt til andre organer, men han fremhæver, at vægten må lægges på det formålstjenlige, og at man også i interneringsnævn m.v. har ønsket medvirken af dommere. Schlyter går ind for gennemførelsen af det almindelige opportunitetsprincip; det samme gør rigsanklager *Maths Heuman* i sin artikel herom. — Der er artikler af *Erik Vinberg* om anklagernes erfaringer fra de første år under den nye procesordning, af *Erik Thomasson* om forsvarernes pligter og af *Hugo Lindberg* om forbrydelse og publicitet (pressens kriminalreportage). Stadsfiskal *Gustav Persson* skriver om advokater som anklagere. Sverige kender normalt ikke til sagførermedhjælper i straffesager, — modsat ordningen i Norge og Danmark som der er gjort rede for i to i artiklen gengivne erklæringer fra den norske og den danske rigsadvokat. På grund af ekstraordinært mange sager har det i Göteborg været nødvendigt at tage sagførere til hjælp, og forf. anser erfaringerne herfra for så gode, at spørgsmålet igen bør overvejes; det nævnes i den forbindelse, at man måske har overvurderet den styrke, hvormed retsbevidstheden i Sverige skulle gå imod benyttelsen af sagførermedhjælp til anklagerhverv.

K. W.

Tidsskrift for Rettsvitenskap, årg. 1949 og 1950, hft. 1—2.

Efter Erik Solems død er professor *Carl Jacob Arnholm* blevet tidsskriftets hovedredaktør; den nordiske redaktionskomité består af *Bernt Hjejle*, *Erik af Hällström*, *Einar Arnórsson*, *Sverre Grelle* og *Hjalmar Karlgren*. — Årgang 1949 indeholder ikke strafferetligt stof. I hefte 1—2 af den løbende årgang skriver *Haakon Sund* om *Bernhard Getz* i anledning af 100 års dagen for hans fødsel den 31. marts 1850, — Getz blev kun 51 år gammel. — Dr. *Einar Arnórsson* gennemgår hovedindholdet af den islandske straffelov af 12. februar 1940.

K. W.

NYUDKOMMEN LITTERATUR

Ancel, Marc: Les Mesures de Sureté en Matière Criminelle. Rapport présenté au nom de la Commission spéciale d'études de la CIPP. Imprimerie Administrative, Melun 1950. 258 s.